

Politički sistem Poljske

Savremeni politički sistemi II

Opšte karakteristike

- Centar Evrope
- 38.5 miliona stanovnika (popis iz 2011. godine)
- Teritorija – 312 679 km²
- Godina sticanja nezavisnosti – 966. godina
- Važeći ustav – usvojen 1997. godine
- Šef države – Andrzej Duda
- Šef vlade – Mateusz Morawiecki
- Jezici :
 - zvanični jezik: Poljski
 - u upotrebi: Kashubian (regionalno)
- Vjera:
 - Katolici – 87,5%
 - Ateisti – 2,4%
 - Pravoslavci – 0,7%
 - Ostale religije – 1%

Ustav 1791. godine

- 3. maj 1791. godine – usvojen novi Ustav
- Ustav dominantno oblikovan idejama Prosvjetiteljstva
 - Termini “pravda”, “nezavisnost”, “nacija” i prije svega “sloboda” prvi se put tada javljaju u zakonodavstvu Poljske
- Ustav iz 1791.godine svojevrsna je Poljska reakcija na Revolucije iz SAD-a i Francuske (1776, 1789)

Rasparčavanje Poljske

- 1772 – 1795. rasparčavanje Poljske
- 1795. sporazum između Rusije, Pruske i Austrije – podjela teritorija, abdikacija monarha
- Napoleonova osvajanja
- Bečki kongres 1815.godine, vojvodstvo je postalo kraljevina Poljska, čiji kralj je bio Aleksandar Romanov (ruski car)

(a)

(b)

(c)

(d)

Figure 1.1 Partitions of Poland, 1772–1795: (a) The Polish–Lithuanian Republic in 1772; (b) The Polish–Lithuanian Republic after the First Partition (1772); (c) The Polish–Lithuanian Republic after the Second Partition (1793); (d) The Polish–Lithuanian Republic after the Third Partition (1795).

Poljska između dva rata

- Između dva rata vraća nezavisnost (pad velikih sila)
- Druga republika:
 - Nacionalno jedinstvo kao prioritet (70% Poljaka)
 - Model – francuska treća republika
- Novi, moderni, Ustav Poljske iz 1921. godine
- Ribentrop-Molotov ugovor između Staljina i Hitlera
- Cijela zemlja je geografski „pomjerena“ 300 – 500 kilometara na zapad

Period komunizma

- Ugovor na Jalti i ulazak u zonu uticaja SSSR-a
- Partija poljskih ujedinjenih radnika
- Komitet za odbranu radnika (KOR) – 1976. godina
- 1980. godine u Gdanjsku je došlo do masovnih radničkih protesta iz kojih je nastala *Solidarnost*
- *Solidarnost* - sindikat sa milionskim članstvom i prva nezavisna organizacija radnika u Poljskoj.

Tranzicija

- Model *dogovora*
- Inicirana od strane dijela komunističke elite
- Javni i tajni pregovori (Magdalenka)
- Dozvola pluralizma
- Tri “strane”:
 - Komunisti
 - Solidarnost
 - Katolička crkva

Inicijalni dogovor

- Izbori za 35% Sejma
- Potpuna pobjeda Solidarnosti
- Podjela predsjednik iz redova komunista, premijer iz redova Solidarnosti
- Uvođenje izbornog gornjeg doma (na prvim izborima 99 od 100 mjesta)
- Tadeusz Mazowiecki – prvi nekomunistički premijer u istočnoj Evropi

Politički sistem

- “Druga i po republika” i Ustav iz 1992.
- Sejmokratija
- Leh Valesa ne uspijeva da bude reizabran na mjesto predsjednika 1995. godine što dodatno slabi egzekutivu
- Novi ustav 1997. godine

Predsjednik

- Do 1997. godine predsjedničko-parlamentarni sistem, od tada više parlamentarni,
- Smanjivanje opsega nadležnosti predsjednika,
- Nema potpredsjednika već preuzima predsjednik donjeg doma Sejma,
- Ne smije formalno pripadati nijednoj političkoj partiji.
- Aktuelni predsjednik - Andrzej Duda

Premijer i kabinet

- Na prijedlog predsjednika bira Sejm
- Do 1997. veliki broj vlada koje su padale
- Od promjene izbornog sistema stabilizacija
- Premijer: Mateusz Morawiecki

Zakonodavna vlast

- Dvodomni parlament:
 - Donji dom – Sejm 460 članova
 - Gornji dom – Senat 100 članova
- Primat donjeg doma, gornji dom rezultat kompromisa,
- Donji dom *običajnom* većinom može da prevagne nad mišljenjem Senata
- Tzv. tri čitanja zakona

Sudstvo

- Vrhovni sud (doživotno članstvo)
- Sudovi,
- Administrativni sudovi,
- Vojni sudovi
- Ustavna kontrola:
 - Ustavni sud – 15 članova na 9 godina
 - Državni sud – ustavnost pojedinačnih činova i akata nosilaca funkcija

Izborni sistem

- Za predsjednika Poljske:
 - Dvokružni većinski,
 - Pet godina i 1 reizbor,
- Sejm
- Donji dom:
 - Proporcionalni
 - Visok cenzus – 5 i 8 %
 - Izuzetak za manjinske partije
- Gornji dom:
 - Prosti većinski sistem od 2010. godine

Veće političke partije

- Pravo i pravda (37,58%) braća Kačinjski
 - (nacionalno-konzervativna, braća Kačinjski)
- Građanska platforma (24,09%) vodio je Donald Tusk
 - (EPP, liberalno-konzervativna)
- Kukiz' 15 (8.81%) – pank muzičar Pavel Kukiz (21,5%)
 - Desno krilo
- Modern (7,6%)
 - Partija liberalne ideologije
- Poljska narodna partija (5,13%)
 - agrarna, hrišćansko-demokratska, nekad ljevičarska